

Bioètica i Comunicació

Codi: 102950
Crèdits: 3

Titulació	Típus	Curs	Semestre
2502442 Medicina	OB	2	1

Professor/a de contacte

Nom: Francisco Baigorri González
Correu electrònic: Francisco.Baigorri@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Salvador Altimir Losada
Josep Lloret Roca
Maria Milagros Alonso Martinez

Prerequisits

No hi ha prerequisits. Però és aconsellable que l'estudiant tingui present els principis d'ètica universal i dels drets humans, sobre tot aquells en que es basen els principis d'ètica mèdica i deontologia mèdica.

Objectius

L'objectiu general de l'assignatura és aportar a l'estudiant la perspectiva humana i ètica en la seva futura activitat professional. En aquest sentit, reflexionarem sobre els reptes i problemes derivats del progrés biomèdic, incloent-hi el seu impacte sobre la societat i el seu sistema de valors.

L'assignatura es programa a segon curs del Grau de Medicina i serà un dels primers contactes amb els aspectes clínics, humans i psicològics de la malaltia. Per això, també se centra especialment en la comunicació més adequada amb el pacient per facilitar la presa de decisions compartida.

Les pràctiques d'aula tenen com a objectiu la reflexió col·lectiva de conflictes ètics, en grups més reduïts, potenciant el respecte i el diàleg com a eines bàsiques, que són l'eix per a l'atenció centrada en la persona i en la resolució de qualsevol tipus de conflictes, inclosos els de valors.

Competències

- Aplicar el principi de justícia social a la pràctica professional i demostrar que comprèn les implicacions ètiques de la salut en un context mundial en transformació.
- Comunicar-se de manera clara, tant oral com escrita, amb altres professionals i amb els mitjans de comunicació.

- Comunicar-se de manera efectiva i clara, tant oral com escrita, amb els pacients, els familiars i acompanyants, per facilitar-los la presa de decisió, el consentiment informat i el compliment de les prescripcions.
- Demostrar que comprèn la importància dels principis ètics per al benefici del pacient, de la societat i de la professió, amb especial atenció al secret professional.
- Desenvolupar la pràctica professional amb respecte a l'autonomia del pacient, a les seves creences i cultura, amb respecte a altres professionals de la salut, demostrant habilitats de treball en equip.
- Establir una bona comunicació interpersonal que capaciti per dirigir-se amb eficiència i empatia als pacients, als familiars, acompanyants, metges i altres professionals sanitaris.
- Mantenir i actualitzar la seva competència professional, prestant una importància especial a l'aprenentatge autònom de nous coneixements i tècniques i a la motivació per la qualitat.
- Raonar i prendre decisions en situacions de conflicte de tipus ètic, religiós, cultural, legal i professional, incloent aquells que són deguts a restriccions de caràcter econòmic, a la comercialització de la cura de salut i als avanços científics.
- Reconèixer com a valors professionals l'excel·lència, l'altruisme, el sentit del deure, la compassió, l'empatia, la honradesa, la integritat i el compromís amb els mètodes científics.
- Reconèixer el rol de la complexitat, la incertesa i la probabilitat en la presa de decisions de la pràctica mèdica.
- Reconèixer els aspectes ètics, legals i tècnics en la documentació del pacient, el plagiat, la confidencialitat i la propietat intel·lectual.
- Reconèixer els elements essencials de la professió mèdica com a resultat d'un procés evolutiu, científic i sociocultural, incloent els principis ètics, les responsabilitats legals i l'exercici professional centrat en el pacient.
- Reconèixer les pròpies limitacions i admetre les opinions d'altres companys sanitaris per poder modificar, si és necessari, la pròpia opinió inicial.
- Tenir cura dels pacients, la família i la comunitat d'una manera efectiva i eficient, d'acord amb els principis deontològics, amb especial èmfasi en la promoció de la salut i prevenció de les malalties, formant part d'equips multidisciplinaris.

Resultats d'aprenentatge

1. Acceptar l'ètica de la segona opinió.
2. Comprendre que la informació, per molt negativa que sigui, s'ha de transmetre amb un to esperançador, i això s'aconsegueix quan el metge, d'una manera eficaç, demostra que no abandonarà en cap moment el pacient.
3. Comprendre que la medicina no és una ciència exacta com a tal i que el metge és susceptible de cometre errors.
4. Comprendre que la propietat intel·lectual de la història clínica és compartida entre el pacient, el metge i la institució en la qual ha estat elaborada.
5. Comprometre's, en la pròpia actuació professional, amb els mètodes científics, que en el cas de l'assistència mèdica se sol denominar el seguiment de la medicina basada en l'evidència.
6. Comunicar-se de manera clara, tant oral com escrita, amb altres professionals i amb els mitjans de comunicació.
7. Considerar i comprendre les conseqüències de l'incompliment del pacte tàcit i de l'abús de la situació de necessitat del seu proïsme, que a més està malalt.
8. Coordinar-se amb el metge responsable del tractament bàsic.
9. Definir el consentiment informat com un procés gradual que es dona en el marc de la relació metge-pacient, en virtut del qual el pacient competent rep del metge prou informació i de manera comprensible, que el capacita a participar voluntàriament, conscientment i activament en la presa de decisions respecte a la seva malaltia.
10. Definir els principis essencials en relació amb la història clínica i la informació que conté, ja que l'absència de principis és l'origen de molts dels conflictes i les discrepàncies que es produeixen en el tractament legal de la història clínica i, en conseqüència, un motiu habitual d'inseguretat en el món sanitari.
11. Demostrar actituds prudentes pel que fa a revelar el secret i sempre, si es fa, amb el permís explícit del pacient.

12. Descriure el concepte d'ètica de màxims basat en què tot ésser humà aspira a la perfecció i la felicitat i, en conseqüència, al màxim, a l'òptim que depèn del sistema de valors religiosos, morals, culturals, polítics, econòmics, etc., que cadascú accepti com a propi.
13. Descriure el concepte d'ètica de mínims basat en la protecció de la integritat física, psíquica i espiritual dels individus (principi de no-maleficència) i la protecció de la integritat interpersonal i social, i evitar la discriminació, la marginació o la segregació d'uns individus per altres en les qüestions bàsiques de convivència (principi de justícia).
14. Descriure la justícia com un dels principis bàsics de la bioètica.
15. Descriure les prestacions d'assistència sanitària que han d'estar cobertes de la mateixa manera per a tots els ciutadans.
16. Descriure que la salut no és només l'absència de la malaltia, sinó també el conjunt de condicions físiques, psíquiques i socials que permeten la màxima plenitud de la persona, perquè aquesta es pugui desenvolupar de manera autònoma.
17. Desenvolupar les relacions personals en l'imprescindible treball en equip.
18. Diferenciar l'error de la negligència.
19. Distingir el concepte paternalista de la relació entre metge i pacient de la tradició hipocràtica i el concepte actual de formes de relació més igualitàries, en el qual el pacient adquireix tot el protagonisme.
20. Distingir entre els diversos sentits del terme justícia (conmutativa, distributiva, legal, social), considerant que la bioètica sol utilitzar gairebé exclusivament un: el de justícia social.
21. Donar aquesta informació als responsables familiars o vinculats en cas d'incapacitat del pacient.
22. Donar la informació de manera entenedora i prudent, incloent també les mesures preventives per evitar el contagi i la propagació de la malaltia.
23. Evitar que la informació sigui caritativament enganyosa, la qual cosa no vol dir que la informació s'hagi de donar de manera brusca i sense empatia.
24. Explicar que el consentiment és verbal per regla general, encara que en ocasions és necessari que sigui per escrit.
25. Identificar el secret mèdic com un contracte entre la societat i metge, i no tant com un contracte personal (entre metge i pacient).
26. Identificar les importants repercussions laborals o socials que la violació del secret professional podria representar per al pacient.
27. Informar al pacient si s'empren tractaments no convencionals o simptomàtics corresponents al procés que l'afecta i de la necessitat de no abandonar cap tractament necessari, advertint-lo de manera clara i comprensible del caràcter no convencional ni substitutiu del tractament.
28. Interioritzar el compromís en la defensa de l'autonomia del pacient: respectar que les persones capaces puguin prendre les decisions que afecten la seva pròpia vida d'acord amb els seus valors, desigs i preferències, sense coaccions, manipulacions o interferències.
29. Mantenir i actualitzar la seva competència professional, prestant una importància especial a l'aprenentatge autònom de nous coneixements i tècniques i a la motivació per la qualitat.
30. Mantenir la confidencialitat de les dades.
31. Preservar el dret de la salut del pacient.
32. Reconèixer la faceta d'activitat humanitària al servei de la salut basada en la relació entre metge i pacient, tant en els aspectes assistencials com en els aspectes de docència i recerca.
33. Reconèixer les pròpies limitacions i considerar molt positives les aportacions d'altres companys que ajudin a prendre decisions assistencials per al pacient.
34. Reconèixer que en tots els països desenvolupats hi ha el dret de la protecció de la salut, encara que hi hagi dificultats per obtenir recursos per afrontar-lo.
35. Reconèixer que la primera lleialtat del metge ha de ser cap a la persona a la qual atén i que la salut d'aquesta persona ha d'anteposar-se a tota altra conveniència.
36. Reflectir en la història mèdica individualitzada totes les activitats professionals amb els pacients, tant per conservar la memòria de l'actuació duta a terme com per facilitar el possible seguiment a d'altres col·legues, d'acord amb l'obligació de ser extremadament rigorós amb el contingut.
37. Respectar les conviccions religioses, ideològiques i culturals del pacient, excepte en cas que entrin en conflicte amb la Declaració universal dels drets humans, i evitar que les pròpies conviccions condicionin la capacitat de decisió del pacient.
38. Tenir consciència del deure d'alleugerir el dolor i el sofriment causats per la malaltia i de tenir cura d'aquells que no es poden curar.

39. Valorar la importància capital del secret mèdic, i identificar les excepcions en què aquest secret es pot violar, en benefici de la societat o del mateix pacient.
40. Valorar la importància creixent de l'autonomia del pacient que es recull en tots els codis de deontologia moderns.
41. Vetllar per un ús estrictament necessari i justificat pel jutge en cas que la història sigui demanada per la justícia.

Continguts

Programa de classes teòriques

1. Presentació de l'assignatura i de la dinàmica de les pràctiques d'aula. Avaluacions.
2. Antecedents i principis generals de la Bioètica.
3. Drets humans i drets dels malalts.
4. Ètica, Deontologia i Dret. Deontologia mèdica. Codi de Deontologia. Comissions de Deontologia.
5. Relació metge-pacient. Comunicació amb els pacients i familiars.
6. Coresponsabilitat del pacient en les decisions mèdiques. Consentiment informat. Voluntats anticipades
7. Avaluació de la competència del pacient.
8. Els comitès d'ètica assistencial en els hospitals.
9. Qualitat de vida i salut.
10. Error i negligència mèdiques.
11. Confidencialitat en la pràctica mèdica. Protecció de dades.
12. Humanització de la Medicina.
13. Ètica de les relacions dels metges entre si.
14. Consideracions ètiques a l'inici de la vida.
15. Actitut davant el final de la vida.
16. Objeció de consciència.
17. Pràctiques mèdiques no suficientment validades. Medicines alternatives i complementàries.
18. Ètica de la investigació en Medicina.
19. Medicina i noves tecnologies. Telemedicina. Medicina i internet.
20. Economia i salut.

Les pràctiques d'aula es prepararan sobre dos temes diferents que s'explicaran el dia de la presentació de l'assignatura.

Metodologia

El desenvolupament de l'assignatura es basa en classes teòriques, pràctiques d'aula i un treball escrit.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
PRÀCTIQUES D'AULA (PAUL)	6	0,24	3, 6, 9, 16, 18, 21, 22, 24, 29, 38
TEORIA (TE)	20	0,8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
Tipus: Supervisades			
TUTORIES	6,75	0,27	
Tipus: Autònomes			
ELABORACIÓ DE TREBALLS / ESTUDI PERSONAL	38	1,52	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41

Avaluació

Per poder assolir una nota final de l'assignatura és imprescindible haver puntuat en les tres activitats que s'avaluen (examen teòric, treball escrit i pràctiques d'aula).

Avaluació teòrica (50% de la nota final):

L'examen teòric consta de preguntes tipus test, amb 5 possibles respostes i només una certa.

Per cada resposta errònia es resta 1/5 de punt.

Pràctiques d'aula (20% de la nota final):

S'avaluarà la preparació i exposició dels debats a les pràctiques d'aula.

Els alumnes hauran d'assistir a les dues pràctiques previstes, una en qualitat d'oient i l'altra formant part del grup que farà la presentació de la mateixa. La distribució dels grups que presenten la pràctica i dels grups que assisteixen com a oients es farà un cop iniciada l'assignatura amb el PSG.

Per obtenir nota de pràctiques l'alumne ha d'haver format part d'un grup que ha fet la presentació. La nota obtinguda és igual per a tots el alumnes que formen part del mateix grup.

Del contingut i la presentació de les pràctiques d'aula s'avaluarà:

- L'adequació del contingut al tema presentat
- El treball de síntesi
 - Presenta els punts principals del treball
- El domini de la matèria
 - Utilitza un vocabulari correcte
 - Mostra fluïdesa a l'hora d'explicar conceptes
 - Contesta les preguntes que sorgeixin
 - Il·lustra el tema amb exemples

- Les habilitats de comunicació

- S'expressa de forma clara i segura
- Utilitza de forma adequada els recursos audiovisuals
- Llenguatge no verbal (mira el públic, volum de la veu, to, ...)

- S'adapta al límit de temps assignat

Les pràctiques d'aula són obligatòries. L'alumne que no hagi format part d'un dels grups que ha de presentar la pràctica no tindrà nota de pràctiques i no podrà ser avaluat de l'assignatura. La no assistència a la pràctica que correspon a un alumne com a oient suposarà la pèrdua de 2 punts de la nota de pràctiques.

Treball escrit (30% de la nota final)

S'haurà de presentar un treball escrit amb una extensió màxima de 3 fulls, en format pdf. El contingut del treball consistirà en el comentari d'una notícia que hagi aparegut en els mitjans de comunicació, relacionada amb la bioètica, en el que l'alumne reflexionarà sobre els fets descrits i aplicarà els coneixements adquirits en el curs de l'assignatura. La data límit per entregar el treball es comunicarà en la primera classe "Presentació de l'assignatura". El treball es podrà fer individual o en grup (amb un màxim de 5 alumnes).

Del treball escrit s'avaluarà:

- Rellevància / originalitat del tema escollit
- Claredat de la redacció i argumentació
- Qualitat del plantejament ètic

Els estudiants que no realitzin les proves d'avaluació seran considerats com No avaluats exhaurint els drets a la matrícula de l'assignatura.

Sistema de revisió d'exàmens

La revisió dels exàmens es farà de forma individual amb l'alumne, prèvia sol·licitud per escrit en els terminis establerts.

Els estudiants que no hagin superat l'assignatura/mòdul per mitjà de l'avaluació continuada es podran presentar a un examen final o prova de recuperació. El format d'aquest examen serà escrit, amb preguntes curtes relacionades amb el temari de l'assignatura.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa en classe i seminaris	20%	1,75	0,07	3, 6, 16, 18, 21, 22, 24, 29, 34, 35, 37, 38
Avaluacions escrites mitjançant proves objectives: Ítems de selecció: Ítems d'elecció múltiple	50%	1,5	0,06	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41
Lliurament d'informes/treballs	30%	1	0,04	3, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 29, 34, 37

Bibliografia

Beauchamp TL, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics. 6ª ed. New York: Oxford University Press; 2009.

Montero F., Morlans M. Para deliberar en los comités de ética. Fundació Doctor Robert UAB. 2009.

Ruiz Moral R. Comunicación Clínica. Principios y Habilidades para la Práctica. Ed. Panamericana, 2015

Webs d'interès

Comitè de Bioètica de Catalunya

<http://canalsalut.gencat.cat/ca/sistema-de-salut/comite-de-bioetica-de-catalunya/recursos/documents/>

Comité de Bioética de España

<http://www.comitedebioetica.es/documentacion/index.php>

Comité Consultatif National d'Ethique

https://www.ccne-ethique.fr/fr/type_publication/avis

Institut Borja de Bioètica. Universitat Ramón Llull

<http://www.ibbioetica.org/cat/modules/tinycontent/index.php?id=21>

Observatori de Bioètica i Dret UB

<http://www.bioeticayderecho.ub.edu/es/publicaciones>

Fundació Víctor Grifols i Lucas

<https://www.fundaciogrifols.org/es/web/fundacio/publicacions-portal>

Stanford Encyclopedia of Philosophy

<https://plato.stanford.edu/search/searcher.py?query=bioethics>

The Hastings Center

<https://www.thehastingscenter.org/publications-resources/>